

Virtual Reality brillen Dementie Evaluatie proefperiode en advies vervolginzet

Maart 2021

Inleiding

Eind 2019 hebben de gezamenlijke dementienetwerken in de Achterhoek en de Liemers¹ en Zlimthuis acht Virtual Reality brillen (VR-brillen) Dementie aangeschaft. In november 2019 is een proefperiode gestart en zijn 16 professionals getraind door Into D'mentia: acht trajectbegeleiders uit de Achterhoek, vijf casemanagers uit de Liemers en drie professionals van Zlimthuis. De bedoeling was dat deze getrainde professionals gedurende een half jaar de VR-bril minimaal vier keer in zouden zetten bij de begeleiding van één of meerdere naasten van een persoon met dementie. Maar toen kwam corona en was het inzetten van de bril niet zo eenvoudig meer met inachtneming van de coronamaatregelen. Bovendien hadden professionals de handen al vol aan het zo goed mogelijk voortzetten van de reguliere zorg. De proefperiode is daarom tot twee maal toe verlengd en in de loop van 2020 is de inzet weer opgepakt. Corona is nog niet voorbij, maar er zijn voldoende ervaringen om de proefperiode met deze evaluatie af te sluiten en vooruit te kijken naar hoe de bril verder geïmplementeerd kan worden.

Wat is de VR-Dementiebril?

De Dementiebril is een Virtual Reality simulatietraining. Deze interventie kan worden ingezet in de begeleiding bij dementie. De Dementiebril bestaat uit een 360 graden simulatiefilm op een VR-bril en een online cursus (e-learning). De film laat je in de huid van iemand met dementie kruipen. Zo is het mogelijk te ervaren waar mensen met dementie in dagelijkse situaties tegenaan lopen en hoe de omgeving op ze reageert. De bijbehorende e-learning biedt informatie en oefeningen, waardoor de film extra verdieping krijgt. Het doel van de Dementiebril is het begrip voor de naaste met dementie te vergroten, beter om te kunnen gaan met veranderingen en daarmee de draagkracht en kwaliteit van leven met dementie te vergroten.

De meerwaarde van de VR-Dementiebril voor de mantelzorg (vooraf gestelde doelen)

- Beter kunnen inleven in de persoon met dementie, hoe zij de wereld om hen heen ervaren en hoe zij daar mee omgaan
- Meer inzicht in wat iemands reactie, bejegening of houding als mantelzorg of omgeving doet met de persoon met dementie.
- Inzicht krijgen in het perspectief van de persoon met dementie en daardoor de persoon beter kunnen begrijpen.
- Door bovenstaande verloopt communicatie gelijkwaardiger en beter. Dit leidt tot minder frustratie, de kwaliteit van leven is groter en mantelzorgers houden de zorg voor hun naaste langer vol.

Proefperiode en evaluatie

Gedurende de proefperiode is de VR-bril bij ongeveer 40 tot 50 naasten van een persoon met dementie (gebruikers) ingezet, inclusief de inzet bij een groep mantelzorgers. Deze evaluatie is gebaseerd op:

- 9 telefonische interviews met gebruikers
- Een tussenevaluatie met 10 getrainde professionals in januari 2020
- Een eindevaluatie met 4 getrainde professionals die de bril relatief vaak hebben ingezet in maart 2021

¹ Keten Dementie De Liemers en de voormalige Achterhoekse netwerken Kennisnetwerk Kwetsbare Ouderen West-Achterhoek en Netwerk Dementie Oost-Achterhoek, die per 2021 zijn opgegaan in het Netwerk Ouderen en Veerkracht Achterhoek.

Belangrijkste uitkomsten uit de evaluatie

- **Ervaringen van personen die de bril hebben opgehad zijn overwegend positief.** De bril zorgt voor inzicht en herkenbaarheid. De beleving van gebruikers is verschillend, mede afhankelijk van de eigen situatie. Voor sommigen is het confronterend en roept het veel emotie op; voor anderen is het minder schokkend, bijvoorbeeld omdat de dementie bij hun naaste al verder gevorderd is.
- **Getrainde professionals ervaren een meerwaarde van de VR-bril in de begeleiding die zij bieden.** Een casemanager/trajectbegeleider kan gebruikmaken van het filmpje in reflectie op het contact en de houding van de mantelzorg, als onderdeel van psycho-educatie.
- Ten aanzien van vooraf gestelde doelen (zie kader op p.1) ervaren casemanagers/trajectbegeleiders dat de bril in eerste instantie **voornamelijk bijdraagt aan het bieden van inzicht.** Dit is een eerste stap om te komen tot gedragsverandering. Daarin is het effect van de VR-bril minder direct zichtbaar; want dat is een lange weg en daarin spelen ook meer factoren een rol. De effectiviteit van de VR-bril is nog groter als meerdere naasten van een persoon met dementie deze hebben opgehad.
- **De inzet van de VR-bril is een interventie waarbij de begeleiding essentieel is.** De inzet is een ondersteunend onderdeel in de hulpverlening en psycho-educatie. De ervaring uit de proefperiode leert dat voor het bieden van goede begeleiding aan de volgende randvoorwaarden voldaan moet zijn:
  - een vertrouwensrelatie;
  - kennis en ervaringen in het begeleiden van mensen met dementie en mantelzorgers;
  - voldoende tijd: *Vooraf* kost het tijd om het idee in de week te leggen en om goed uit te leggen wat iemand kan verwachten en wat de meerwaarde is. *Tijdens het gebruik* van de bril de tijd nemen om er rustig voor te gaan zitten. En *naderhand* voor een goed nagesprek. Dit vraagt vaak ook bezinkingstijd. In de begeleidingscontacten wordt er regelmatig op teruggekomen en daarmee is het een onderdeel van de psycho-educatie.
- **Het is soms zoeken naar wat een geschikt moment is om de VR-bril in te zetten.** Te vroeg in het dementieproces kan de VR-bril confronterend en nog niet herkenbaar zijn, te laat in het dementieproces voegt het minder toe om inzicht en gedragsverandering te realiseren. Hierbij geldt wel “liever te vroeg dan te laat”, omdat er in een vroeg stadium vaak nog meer energie is

Enkele ervaringen van gebruikers

- “Je weet nu wat de persoon met dementie doormaakt. Leuk is anders, ik vind het niet leuk zo. Ik kan me nu wel verplaatsen, dat het voor hen niet vanzelf gaat, dat het moeilijker voor hen wordt.”
- “Ik ben nogal ongeduldig. Nu moet ik steeds weer denken aan de bril. Dat helpt om te onthouden dat hij anders is. Niet meer de man die hij was.”
- “Mijn zoon en dochter hebben ieder voor zich ook meer inzicht gekregen. ... Ook voor hen was het een hele ervaring en ze snappen nu iets meer van hoe het is. Ik merk het verschil nu met de dochter die de bril niet opgehad heeft.”
- “Nu snap ik hoe zij zich voelt en heb ik meer begrip daarvoor. Ik kan mijn reactie daarom aanpassen, ik neem meer rust.”

om iets aan het eigen gedrag te doen en omdat de begeleider er verderop in het traject op terug kan komen. De bril is niet geschikt voor een overbelaste mantelzorgster die hoog in de emotie zit.

- **Professionals van Zlimthuis hebben nog geen ervaring in de inzet van de VR-bril en zien voor zichzelf een andere rol.** Zij kunnen wel mensen wijzen op de mogelijkheid (ze bereiken een andere doelgroep van mensen die nog niet in beeld zijn), maar zien zichzelf niet als de expert om te begeleiden bij het kijken van de bril. Ze kunnen er wel na inzet van de bril ook weer op terugkomen.
- Overig:
  - **Het praktisch/technische gebruik van de bril gaat over het algemeen goed.** Met vaker gebruik krijgen getrainde professionals hier steeds meer handigheid in. Soms zijn er problemen met het opstarten van de film; dit vraagt een handeling van de gebruiker, wat met name oudere personen niet altijd direct goed lukt. Een enkele persoon wordt misselijk of duizelig bij het bekijken van de VR-film.
  - **De e-learning is nog beperkt gevolgd door gebruikers.** Alle getrainde professionals is gevraagd om ook zelf de e-learning te volgen. De e-learning vormt een belangrijke aanvulling op de film, omdat het handvaten geeft voor gedragsverandering. Het gebruik van de e-learning vraagt nog extra aandacht bij verdere implementatie van de VR-bril.
  - **Corona zorgt voor een belemmering om de bril in te zetten**, maar het is mogelijk met de nodige maatregelen zoals mondkapjes en desinfectie van handen en bril. Als een mantelzorgster zichtbaar vastloopt en de casemanager/trajectbegeleider is overtuigd dat de bril meerwaarde heeft, heeft het voorkeur de bril toch in te zetten.
  - **De bril is ingezet tijdens lotgenotencontact in Duiven.** Het gezamenlijk voeren van het nagesprek had meerwaarde, omdat deelnemers elkaar aanvulden vanuit verschillende ervaringen en vertaling naar de eigen situatie.
  - **Het inzetten van de bril aan een persoon of familie kost ongeveer twee uur**, inclusief voorbereiding. Casemanagers/trajectbegeleiders hebben deze tijd gedeclareerd op de cliënt.

Advies verdere implementatie VR-bril

Op grond van de ervaringen in de pilot is het advies om de interventie 'VR-bril' verder te implementeren. Basisvoorwaarden voor een effectieve inzet zijn dat de professional getraind is in het inzetten van de bril en er sprake is van een langdurige en veilige begeleidingsrelatie.

Zolang corona er nog is, is dat een belemmering voor verdere implementatie van de bril. De implementatie duurt daardoor langer. Het voorstel is de volgende stappen te nemen:

- Nog niet getrainde casemanagers en trajectbegeleiders vaardig maken in het gebruik van de bril
  - Door zelfstudie: zelf de handleiding doornemen en de e-learning volgen, evt. oefenen bij collega of gezinslid.
  - Als het weer mogelijk is organiseren we per regio een bijeenkomst met casemanagers/trajectbegeleiders waarin getrainde casemanagers/trajectbegeleiders uit de regio toelichting geven en tips&tricks meegeven.

- Wijkverpleegkundigen die casemanagement dementie doen bekend maken met en vaardig maken in het gebruik van de bril:
  - Ontwikkelen van een workshop in het gebruik van de bril voor wijkverpleegkundigen, als onderdeel van workshops rond 'casemanagement dementie' die vanuit de netwerken worden aangeboden.
- We ontwikkelen een 'tips-kaart' met aandachtspunten voor professionals die de bril inzetten.
- In al het bovenstaande hebben we in het bijzonder aandacht voor inzet van de e-learning. Onder andere stimuleren dat professionals er op terugkomen.
- Uitbreiden van inzet in lotgenotencontact voor mantelzorgers in de Liemers en onderzoeken van de mogelijkheid om de bril in te zetten tijdens de cursus "omgaan met mensen met dementie" voor mantelzorgers in de Achterhoek.
- De bril kan een geschikt instrument zijn voor scholing aan andere hulpverleners in 'omgaan met mensen met dementie'.
  - Casemanagers/trajectbegeleiders kunnen de bril op eigen initiatief gebruiken in contact met professionals uit hun eigen netwerk.
  - Op de langere termijn mogelijkheden onderzoeken voor het inzetten van de bril voor scholing aan andere hulpverleners, denk aan verzorgenden, sociaal team en huishoudelijk hulpen. Hierin zien we niet direct een rol weggelegd voor casemanagers/trajectbegeleiders.
- In gesprek met TZA Achterhoek verkennen op welke wijze de VR-bril beter ingebed kan worden in andere initiatieven rondom zorgtechnologie.
- Gezien de emotie die de bril kan oproepen en voor het bereiken van effect in inzicht en gedrag raden wij af om de bril in te zetten voor eenmalige (bewustwordings)acties, zoals Wereld Alzheimer dag

Financiën

Bij gebruik van de bril moet betaald worden per 'view'. Bij de aanschaf van de VR-brillen hebben wij hiervoor 250 licenties aangeschaft. Deze licenties zijn gekoppeld aan gebruik van de e-learning. Hiervan zijn er op dit moment nog ruim 200 over. Dit is voorlopig voldoende voor de verdere implementatie van de bril. Er zijn dus vooralsnog geen extra kosten.